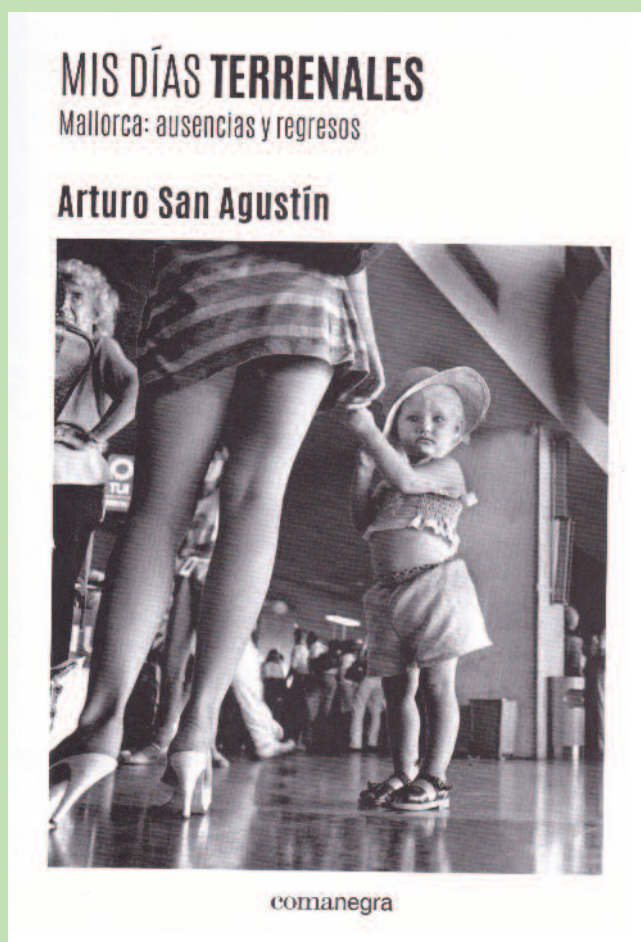

Al voltant d'Arturo San Agustín i Capdepera

Bartomeu Melis Melis

Meyme

LA BIBLIOTECA DEL GOLEA
Capdepera
2020

Arturo San Agustín
i Bartomeu Melis *Meyme*

Articles publicats
a *Cap Vermell*

25 de juny
03 de juliol
10 de juliol
16 de juliol
25 de juliol
31 de juliol
08 d'agost
14 d'agost
2020

Sumari

Compartint un pa amb oli a Can Patilla

3

Amb flaire a petúnia –i a brins de pauma

5

Conversa entre els merlets del Castell

7

Davall les espitlleres del Castell

10

Joan Manuel Serrat, Jules Verne, a la guaita del Cap de Pera

12

Pops, gambes, llagostes, Joven Mirmer, una volta pel moll...

15

A la mar no hi ha xerrims ni delators, sols gent feïnera

18

Vilafranca, Joan Llabata, Toni Frontera, Nit de Llevant...

22

Paco Galmés, d'Arturo San Agustín

24

Compartint un pa amb oli a Can Patilla

Xiscu «Llissa», Pep Serra, Paco Galmés i l'escriptor Arturo San Agustín

—«Mentre vaig viure a El Terreno, a Ciutat, únicament em relacionava amb presumptes intel·lectuals, poetes, escriptors, dramaturgs, és a dir, vivíem amb nosaltres mateixos, que és una trista manera de viure. Però els Galmés eren una excepció. Paco Galmés —Déu el tengui al seu costat— fou el darrer Mèdici del protocol a la Generalitat. Quelcom, idò, molt seriós».

Així s'expressava l'escriptor i periodista Arturo San Agustín, fa uns anys, quan parlava de Capdepera, de la casa familiar dels Galmés a Cala Agulla, prop de s'Entrador, on es va reunir amb un grup de gabellins amb qui recorregué tota la contrada. D'aquesta trobada havia de nàixer un llibre, dels dinars a casa dels Galmés sorgiren càntics de lloança envers la rajada amb tumbet que preparava na Margalida, l'esposa d'en Paco, a qui tots anomenaven Margo. Rajada fresca i aquest tumbet, l'aguiat de patates, carabassó, pebres vermells, albergínia, tomàtiga, all i un poc de sal. La rajada escabetxada o les sopes mallorquines de Margo: sopes de pa i verdures, sopes de pobre, ja que els millors plats de totes les cuines els varen crear les dones de camperols, de foravilers i pescadors.

—«Que això que anomenen paradís va existir i es trobava a Mallorca —comentava Arturo— ho vàrem poder comprovar mentre assaboríem un senzill i prodigiós pa amb oli verd en el bar Can Patilla de Capdepera, que altre temps també fou una barberia. Com expressava Paco Galmés, abans de trobar-nos

amb el grup d'amics del poble, el pa amb oli és pa mallorquí que porta poca sal, quatre o cinc rodanxes fines de tomàtiga mallorquina, tàperes, olives, fonnoll marí i oli, sense res més».

A en Xiscu Llissa, l'amo de Can Patilla, li fèiem gràcia i reia. —«Això ho hauríeu d'arrodonir amb un poc d'embotit de l'illa. Així com ho veig, talment sembla un plat de verdura».

—«Abans de berenar hem anat a l'estanc d'en Pep Serra —explica San Agustín—. Allí es poden comprar moltes coses, inclús llibres que parlen de Capdepera. M'agraden les botigues que desprenen vida, que són una barreja de tot, els perfums dels cigars havans, les converses sense pressa, els diaris, les llibretes, els llibres com Girant l'ullada cap enrere o Gent nostra d'abans i d'ara, del qual és autor el col·lega i cineasta Bartomeu Melis. Crec que ja, únicament, la premsa local sap contar la realitat, és a dir, la vida quotidiana, la cantonada, el bar del cap de cantó, que això és, precisament, la vida. La resta és notícia, novel·la, assaig o pretensió. Melis ja es va jubilar de la crònica, malgrat que encara continua contant la vida més enllà del paper».

—«Quan jo vivia a El Terreno, per la plaça Gomila, observant i admirant a la nit les llargues cames de les "valkíries", la gent de Capdepera —on va viure el fotògraf que va descobrir a Marilyn Monroe—, estava davant el televisor mirant com els astronautes americans, en aquell Apol·lo XI, arribaven a la Lluna i Armstrong, després de posar el seu peu esquerre sobre el satèl·lit, es disposava a pronunciar aquella frase preparada per a la ocasió. Idò, aquella nit històrica —segons em va contar Tomeu Melis, i així va quedar escrit a la seva crònica sobre l'esdeveniment, al Diario de Mallorca— no hi va haver final feliç a Capdepera: ningú va poder saber què va dir l'astronauta. I no fou perquè Jesús Hermida, el locutor de TVE, que portava tupè i parlava pels colzes, s'enrotllàs com només ell sabia fer-ho!, sinó perquè, de sobte, sense avisar, tot restà interromput per culpa del repetidor de televisió de ses Penyes. El tècnic de manteniment, en Joan (no recordo el seu nom complet) es va oblidar d'endarrerir l'hora del rellotge que controlava el repetidor, i es va apagar la Lluna, tot quedà a les fosques i arribaren els crits entre el veïns de Capdepera!».

Aquell berenar de Can Patilla fou el punt de partida per a la redacció d'alguns dels 60 capítols del nou llibre del català Arturo San Agustín. Llibre que, fa uns anys, esperàvem i que persones de Capdepera coadjuvaren, amb arguments varis, a escriure.

Amb flaire a petúnia —i a brins de pauma

Joana de Can Àngel, Arturo i ses Madones de la Llata

—«Capdepera. He de tornar a Capdepera. La mare de Paco Galmés era feliç a aquest poble, sempre guardava un capell de pauma, inclús el s'emportà a Puerto Rico, on sempre associava Capdepera amb l'olor de la surfinia o petúnia. A Capdepera, el pa, els pans, tenien una protagonista: Joana de Can Àngel».

Arturo San Agustín comentava a la rotllada del Café de Can Patilla —del que ja les parlàvem a l'anterior article de data 26 de juny—, el que precedeix. I afegia que Joana (que el Senyor la tenguí a la seva glòria) era un prodigi de dona ocurrent, riolera, la qual durant molts d'anys, fins que es va jubilar, tengué amb el seu marit Antoni, l'amo, una molt celebrada *panaderia*, un forn de pa.

—«Però, qui és el seu amo?, li demanava a Joana, l'escriptor, confonent "amo" per "homo"». —«El meu amo és el meu marit, qui ha de ser, si no?» —«I li diu "amo"?». —«Sí, senyor!» —«Això d'"amo" sona malament!». —«Idò, a mi, em sona bé! Però no s'equivoqui: jo mai he estat súbdita o esclava de ningú, ni tan sols del meu homo, o amo, ja que ell, sempre, m'ha obeït; i no li ha anat malament».

Joana, experta en pa negre i blanc, en coques de sucre, de verdura o amb pebres, era una dona menuda, rabassudeta, viva, valenta i que tenia fe amb la Verge, que és la de Capdepera: Nostra Senyora de l'Esperança.

—«*Les meves filles —assegurava Joana— son simpàtiques perquè jo les vaig ensenyar que ho fossin. Jo solc parlar amb paràboles com el bon Jesús. I ric, perquè jo sé el que és sofrir certes injustícies. Sempre les hi he dit a elles, els problemes queden a casa, ningú no n'ha de saber res del nostres problemes. L'únic que hem de fer és intentar solucionar-los, però no divulgar-los. Es diu divulgar-los? Sí? És que jo quasi no vaig anar a escola. Però sé el que és una anècdota. I sé, també, que la bona xocolata sempre s'ha anomenada Valor*».

A casa de Joana, a la sala de rebre, hi havia un retrat important: el de la seva padrina Francisca, una dona aparentment decidida i atractiva. Davall el quadre s'hi trobava un ram d'olivera. El rebedor de Joana era un instant del passat, un temps detingut, una penombra que semblava voler explicar que cap temps passat fou millor, però sí que les relacions humanes eren més fluïdes o necessàries. Únicament en les persones majors, en les dones especialment, s'hi troba la autèntica memòria dels pobles, que es saber fer el que sempre s'ha fet.

Arturo San Agustín, amb la intenció de poder plasmar-ho al seu llibre de 60 capítols i 6 dedicats a Capdepera i a la seva gent ens conta què: —«*En un terrat, baix un porxo, a prop de la casa de Joana de Can Àngel, al jardí, s'hi troben algunes llimoneres rebossants de grosses i polides llimones, on molts de capvespres es reuneixen un grapat de dones sàvies, que també existeixen a Capdepera, a qui el poble les coneix com "les madones de la llata", que tenen un carrer a elles dedicat, i que no són altres més que Margalida Blanes "Pintora", Margalida Flaquer "Pruna", Catalina Ferrer "de Son Bessó", Maria Terrassa "Xica", Margalida Tous "de s'Estany" i Teresa Vives "Serverina"*».

—«*A la vellesa, senyor, artesanía...verdadera artesanía. Som "las últimas de Filipinas", don Arturo, les darreres que treballen sa pauma, sa fulla de pauma, els brins, per fer l'entrunyellat de la pauma, que aquí coneixem com a llata*».

En aquesta fulla de pauma està escrita la vertadera història d'aquest poble, dels seus homes i dones, dels seus dies de sol, rusca i fama, de les seves pors i els seus somnis, dels garrovers, ametllers i llimoneres. Admirem les mans d'aquestes dones amb saviesa que, mentre van fent, parlen, riuen i pensen que, moltes vegades, fins aleshores, qualsevol temps passat era pitjor, més fred, més dur, més pobre...

Conversa entre els merlets del Castell

Tractat, guerrers de Son Favar i la princesa musulmana

Guerrer de Son Favar

En parlàvem, el proppassat dia 3, de les dones artesanes gabellines de l'obra de la *pauma* i també d'una artesana del pa i les coques, com fou Joana Bordoy. Dèiem que, únicament, les dones majors viuen l'autèntica memòria i saviesa dels pobles, que no és altra cosa que fer el que sempre s'ha fet. Les dones, algunes dones, no es jubilen mai. El homes, la majoria d'ells, es jubilen i, a partir d'aquest moment, ja tot, o quasi tot, és bar, futbol, cartes; o vermut, cervesa i qualche «palillo» endormiscat a la boca mentre la tele parla de política, per a ningú... Les dones, algunes dones, mentre poden, van, surten, caminen... volen arribar més lluny. Les dones majors són les que redimeixen del passat, del seu pretèrit, el millor i el transmeten –ho saben fer molt bé– a aquests joves, encara pocs, que ja comencen a sospitar de quasi totes les grans superfícies o supermercats.

Coincidíem, en aquesta tesi, amb l'escriptor San Agustín en la seva estada a Capdepera, quan a l'horabaixa, quasi post el sol, pujava Arturo al Castell, gaudint des d'allà dalt dels dominis de tot el poble, la costa i, en aquell dia de pau i serenor, divisant l'illa de Menorca. –«*A diferència del que passa amb molts dels nostres castells, aquest de Capdepera no s'ha d'imaginar: existeix, es veu i es poden recórrer els merlets i admirar les espitlleres. Un Castell és sempre una pel·lícula. I en aquesta d'ara mateix, veig fogueres, cristians i musulmans. M'imagino a Jaume I que em mostra la seva espasa. Recordo a don Joaquín de Satriústegui, qui em va parlar més d'una vegada d'aquest Castell amb certa indignació*».

Fotografia de la que Arturo en parla en el seu llibre, segons l'escrit de Meyme. Era la padrineta de Joana Bordoy que va criar la padrina de na Catalina Diaz Bordoy. Es tracta d'una fotografia pintada de l'any 1893 a Sant Sebastià (Donosti) «de Vizcaya», deia ella.

—¿On es troba aquell primer Tractat de pau? —preguntava ell— A Artà podem admirar un gran mural amb el Rei, a l'acte de la rendició signada a Capdepera, que es troba a la Capella de Sant Salvador, i que ningú, fins aleshores, no ha sabut recuperar. El mateix passa amb els Guerrers de Son Favar, que també són gabellins, i tampoc ningú no ha rescatat. Idò el document del Tractat de Capdepera es troba a París. Una vergonya! Però és que ni tan sols ho deuen saber les mateixes autoritats...! O sí?

Si el 1229 les tropes de Jaume I conquisten Mallorca, és el 1231 quan el Rei arriba a Capdepera amb la intenció de conquerir Menorca. Conten que l'exèrcit cristià va aconseguir enganyar els musulmans de Menorca encenent més de 300 focs al llarg de tota la costa mallorquina. La intenció era fer creure que el regiment cristià era enorme. Hi va haver sort! Els moros es rendiren i, a Capdepera, es va signar el que es considera un dels primers Tractats de Pau».

Quan ens disposam a entrar dins l'oratori del Castell, dedicat a la Verge de l'Esperança, observam que una dona morena està fotografiant la capella. Sona un càntic que, malgrat no ser gregorià, sona molt bé. Ens asséim en un dels bancs de l'oratori i la dona ens mira i somriu. Aquella dona morena resulta ser una atractiva francesa de cinquanta anys, d'origen algerià, que ens demana si som de Capdepera. Arturo li respon que ell no, que ell sols és un descendent del Rei Jaume I d'Aragó.

—«Idò, vostè descendeix dels dolents».

—«No, els dolents eren els teus, els moros».

—«Creus que tornarem a aquell demble?»

—«Sempre hem estat enfrontats, però, si tornen els tirs i bombardeigs, jo, personalment, aniré a París i et protegiré».

—«Gràcies, cristià!»

—«El problema amb alguns dels teus compatriotes d'origen magrebí és que se'ls ha fet creure que tot això segueix essent d'ells!»

—«Ets superb! Com tots els descendents de reis!»

—«I tu ets serenament altiva, com totes les princeses musulmanes...»

En veure que la situació semblava encalentir-se, el seguici o guies d'Arturo San Agustín optaren per ficar un «tallafoc» en aquella conversa que, semblava, podia derivar en reminiscències de vençuts i vencedors, que mai no han reivindicat (com amb Colon o Fra Juníper) els defensors de les comeses cristiano-musulmanes (on hi trobarien molt per censurar) i partírem cap avall, acompanyats d'aquella formosa dona, fins arribar a Can Patilla, a Sa Creu.

Rendició del wali de Menorca a Jaume I. Pintura de Joan Mestre. Santuari de Sant Salvador (Artà).

Davall les espitlleres del Castell

Amal, significa Esperança

Al·lota musulmana al castell

Acompanyats d'aquella al·lota algeriana, que trobarem dintre la Capella del Castell i del que en parlàvem el passat divendres, dia 10, en aquestes mateixes pàgines, baixam conversant cap a Can Patilla. Amb tanta emoció, n'Arturo llenegà i a punt estigué la cristiandat de perdre un dels seus. Quan observam que els quatre moixos del Castell ens miren i semblen riure-se'n, Arturo els amenaça dient-los que cridarà els moros, però ni en fan cas. Arturo comenta que, tal volta, són moixos moros... *En Roc i n'Esperança, gegants de Capdepera*, ens contemplen asseguts davall les antigues portasses d'accés al Castell; intuïm un somriure a les seves cares com si participassin de l'endemesa dels moixos i la llenegada d'Arturo.

—*Coneixes bé el Magreb?* —demanava ella a Arturo, fora del cafè, abans de partir, ja que preferia no entrar a l'establiment per raons religioses, va dir (¿?).

—*Sí, conec el Marroc i un poc, només un poc, Alger. L'any passat vaig anar a Turquia, que sí la conec bé. Allí, moltes dones, les noies que podrien ser filles nostres, senten temor que allò es pugui convertir en quelcom semblant a l'Iran. Un ambaixador de Turquia a Espanya em digué, ja fa tres o quatre anys, que el seu país hauria d'haver estat acceptat per la Comunitat Europea; fou un error del que ens penedirem qualsevol dia.*

- Ha sigut un plaer, cristians! Que Alà us protegeixi!*
 –*Que la Verge de l'Esperança et tengui sempre present, musulmana!*
 –*Quina Verge és aquesta?*
 –*La que has retratat dintre la capella del Castell.*
 –*No pot ser! El meu nom és Amal, que en àrab significa «esperança».*
 –*No us sorprèn?*
 –*Els descendents de reis cristians mai no ens sorprenem per res. Crec que ens tornarem a retrobar, musulmana.*
 –*Jo també ho crec, cristians!* –I Arturo i Amal s'intercanviaren el número dels seus telèfons.

Roc i Esperança, gegants de Capdepera

I mentre, el seguici de l'escriptor prenia possessió d'una taula a la terrassa del cafè de Can Patilla esperant a Arturo per a veure cap a on partíem ara. Ell diu que se sent obligat a refugiar-se a Capdepera, ja que el considera territori del Sol. I treu, d'entre el bagatge de la motxilla, fotografies d'una Mallorca que ja no existeix. A les fotos es nota la pobresa, però també la dignitat. Els murs secs, les síquies, *ses* eres, els muls, les forques, les batudes del blat, els capells de *pauma* de les dones gabellines. Ningú –diu ell– no ha sabut portar millor aquests capells de camperola com els porten les dones mallorquines, i va fent una passada per sobre els dols femenins pels morts, el carros o les seves cançons.

–*«Pescador de canya, moliner de vent, no necessiten notari, per a fer testament».*

Molins de vent, figueres de moro, espardenyes blanques d'espart, les avarques, els bastons per anar a collir figues... D'això i molt més, pren anotació San Agustín per plasmar-ho en el llibre que veurà la llum quasi tres anys més tard (ja ens hi trobam, puix que el que us contam fou al 2017) i sobre el que us abundarem, si Déu vol, en properes edicions.

Molins de vent i figues de moro

Joan Manuel Serrat, Jules Verne,
a la guaita del Cap de Pera

Basilio i Pere Vidal, singulars darrers faroners

Far de Capdepera

Baldrutges, corbs marins, penya-segats, el Cap de Pera, el lloc més oriental de Mallorca. I, en la punta d'aquest cap, el far de Capdepera i el seu faroner, Pere Vidal, que és de Santanyí.

—«*Farero de Capdepera*» serà, per a sempre, el vers d'una cançó de Joan Manuel Serrat —comenta Arturo San Agustín en la seva visita al cap (caracull)

Pere Vidal, pregoner de les festes del Carme 2018

de la mola del vigia d'Orient— *però el faroner que va conèixer el cantautor, en Basilio, que era hipocondríac fins a l'exageració (tant que el seu metge sempre li deia: "Diguem per quina malaltia vols que et faci el diagnòstic"), i que ja no hi és entre nosaltres.*»

Basilio, personatge singular i molt bon xicot, va morir i Pere Vidal, que fou amic del poeta Blai Bonet, traspua una mirada desperta i experta, molt versat en vents i, per sobre tots, la temible Tramuntana. Aquest vent, com assegura el faroner Vidal, quan es posa brau, esquerp, és tot un «cabró», arrossega cotxes, furgonetes i trabuca persones. Pere va conèixer aquest vent a Girona, al Cap de Creus.

—«*Llampecs, foscor, llambreigs, negrós; grups de dos i tres llampecs cada dos segons. Lleguatge mariner, naval, novel·la que em retorna a les lectures d'il·les de tresors, naufragis i grossos pops o calamars dins els fondals de Jules Verne. Bufa el vent en la part més alta del far de Capdepera i jo, Arturo, crec ser un personatge de Verne del qui també recordo l'aventura d'El correu del Zar. Jules Verne, per cert, també va trescar per aquestes contrades mallorquines, a unes famoses coves properes a aquest racó del llevant.*»

Pere Vidal és fill d'un mariner que va desaparèixer en un naufragi. La seva mare, vídua de la mar, no volia que el seu fill seguís el camí del seu home, però Pere es va embarcar en un iot durant dos anys. Més endavant, pensant en la seva mare, decidí fer-se faroner, que era el més pròxim a la mar.

—«*No fa molt vàrem ser víctimes d'un llamp i allò provocà un dels majors esguerrós que jo he vist. No hi ha parallamps que aturi un llamp quan aquest*

decideix batre un far. Tots hem volgut ser faroners en qualque ocasió, d'altres volen ser bombers. Però si llegeixes Jules Verne t'entren ganes de ser faroner perquè les coses de la mar i els seus naufragis sempre són molt entretingudes quan t'ho conten, no quan les vius.» Així s'expressava Pere Vidal davant els 6 homes reunits dintre dels potents vitralls que dibuixen la mola del far.

—«La mar no sempre crea poetes o filòsofs, però sí afavoreix, de vegades, una sensibilitat de mans tosques que solen enganyar els ulls poc observadors. Qui s'orienta cap a allò sublim, sol decantar-se, quasi sempre, per la vida, per la vitalitat. Blai Bonet solia dir que la cultura no són els llibres, sinó la manera de viure», sentència l'escriptor San Agustín (res a veure amb el sant d'indèntic nom).

Escalonada de caragol del far.

Pops, gambes, llagostes, Joven Mirmer,
una volta pel moll...

Els germans Pedro i Juan Mercant «Castus»,
la seva mare Àngela, sa Torre Cega...

Juan Mercant i el seu oncle Pere, amb bona companyia

—«Avui m'he proposat —comenta l'amfitrió dels articles que anam versant setmanalment a aquesta revista digital, el periodista i escriptor Arturo San Agustín, amb l'ullada posada a finiquitar els 6 capítols del seu darrer llibre, dedicats a Capdepera— *fer un tomb pel port de Cala Rajada, pel moll de pescadors, on Pedro Mercant—tres generacions d'armadors— espera l'arribada del seu germà Joan i de les seves dues barques d'arrossegament, dels dos "bous": Joven Mirmer i Nou Pep Domingo.*

Joven Mirmer

Pops, gambes, llagostes, molls, rajades, gerrets, serrans; la millor posta de sol amb argument és l'arribada a port de les barques de pesca. Ningú, que hagi tingut la sort d'anar molts d'horabaixes a l'arribada dels homes de la mar, pot oblidar aquell moment d'olors, crits mullats, renou, gel i cops de mànega.

—«Però, a quasi tots els molls estan matant els pescadors. Són més rendibles i nets els iots de luxe amb els seus rics, panxarruts emmedallats, i les seves roses de primera o segona divisió, que mai no volen sortir de port perquè es maregen i la brisa marina els descambuixa el pèl. El iot ni ha sigut ni serà mai mar, ni vaixell. El iot és i serà, únicament, alt preu, exhibició i avorriment, malgrat molts de dissimuls».

Pescaturisme a Cala Rajada, barca d'en Pep Uceda

Àngela, la mare dels pescadors Joan i Pedro Mercant «Castus», sap el que és sentir-se súbdita. Aquesta dona intel·ligent, amb inequívokes formes de comandament o lideratge, va fer feina a la gran mansió o palau de grans columnes de marbre i finestrals, erigida a sa Torre Cega, que domina la mar de Cala Rajada. Parlam de la residència estiuenca dels molt poderosos March, dels seus fills, que arribaven a aquest moll de pescadors amb cotxes esportius, tal volta fardant davant els obrers de la mar que adobaven xarxes, les seves arts.

—«Però eren els amos de tot. O els senyors! Perquè aquí, entre nosaltres, aquells que comandaven se'ls tractava de senyors. Aquí, a Capdepera, a Cala Rajada, Joan March venia molt poc. Qui sí hi estava molt, al palau de sa Torre Cega, era la seva esposa, Elionor Servera, que era tota una senyora; i nasqué aquí, a Capdepera».

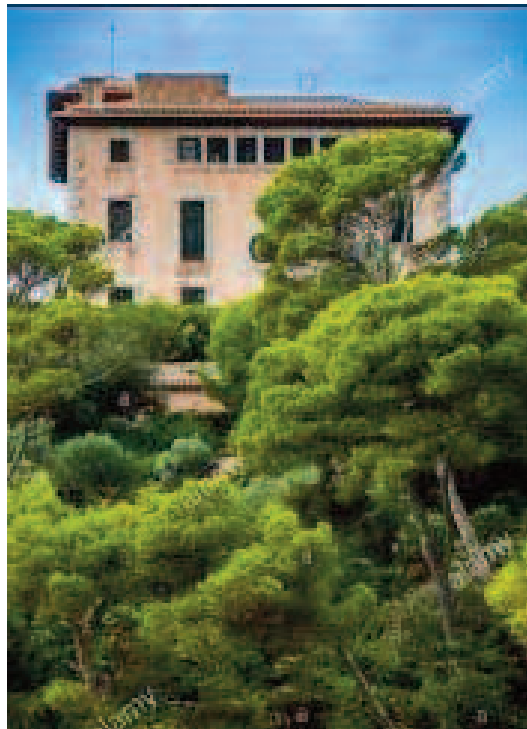
—«I què és una senyora?»

—«Una persona que té molts doblers! — responia Àngela— aquesta és la meua opinió i era l'opinió majoritària de quan jo era jove. Abans, quan qualcú et donava feina, s'agraïa tota sa vida».

—«Mentre Àngela em parla dels temps de senyors i súbdits agraïts, observ el palau March i faig un intent imaginatiu d'aproximació d'aquells temps passats en què les sortides de sol il·luminaven els enormes finestrals de la casa. I als vespres, la torre s'il·luminava, senyal fefaent que dona Elionor es trobava al palau. I també era l'anunci que aquell vespre hi hauria cinema gratis, pel·lícules que, encara, no s'havien estrenat al cine de Capdepera i, probablement, tampoc als cinemes de Palma».

Al pati de la gran terrassa del palau March, un membre del servici domèstic, de nom Jordi, projectava la pel·lícula per a dona Elionor, que patia obesitat mòrbida, també per a la seva família, per als treballadors del palau i per a tots els veïnats del poble que volguessin apropar-se a can March. Gratis total!

—«Tots vèiem la mateixa pel·lícula, però nosaltres i la gent del poble contemplàvem els films al revés. Vull matisar —Àngela somriu— i és que no ens posàvem davant la pantalla, sinó darrera. I, clar, es projectava al revés i ho sabíem quan apareixien el títol i els noms dels actors i actrius, però bé, aleshores molt poca gent sabia llegir i escriure».

A la mar no hi ha xerrims ni delators,
sols gent feinera

Jeroni Garau «Climent» ja pescava calamars als 7 anys

Ens allunyam del moll de pescadors vorejant la costa, ens apropam al palau March i els seus jardins, que s'estenen fins a la mar. Una pista de tennis, aparentment abandonada, i les persianes de fusta de l'edifici deteriorades on habitava el personal de servei, semblaven voler donar a conèixer que el palau no era molt visitat. Un moix negre travessa el petit passeig que dona a Cala Gat, s'enfila per les roques i, abans d'entrar als jardins, s'atura i ens mira. Comentam que aquest moix deu tenir quelcom a veure amb el poderós banquer. N'Arturo el crida amb el nom de Joan i el moix es gira, i s'atura, i va cap a ell. Més tard, retornam al moll.

I conta Arturo: —«Allí, al moll, assegut a una cadira, adobant les arts, les xarxes per a pescar del seu fill, trobam, com sempre, el pescador Jeroni Garau "Climent". Aquest jubilat, el gran Jeroni, cremat per tots els sols i salnitres, és un home menut, que fou molt ros de pèl, i d'ulls blavosos. Jeroni és la pura bonhomia, amb un somriure i una simpatia que et sedueix. Jeroni només fou a l'escola una estona».

—«Un pescador ha de voler ser pescador quan és un nin —diu Jeroni— Jo no he estudiat perquè mai no em va agradar. Un dematí, don Vicenç Nadal, el mestre, em va dir: "Jeroni, fes aquesta suma!" i jo, que no sabia què putes era allò, li vaig dibuixar una barca. I don Vicenç em va dir: "Ves-te'n a cercar

el teu pare!». Vaig pensar que jo havia fet qualche putada. I sap com va acabar? Idò que el mestre li digué: “Agafa el teu fill i porta-te'l a la mar perquè m'ha revolucionat l'escola. Mira't què ha fet: m'ha pintat un barca en lloc de fer-me una suma”. I així va començar tot: als set anys vaig partir cap a la mar, a pescar calamars; i a la mar hi he estat més de 65 anys!».

L'Albatros enfonsat al Riu de sa Fusta

—«El rioler Jeroni, que va salvar un dels famosos senyors mallorquins de morir ofegats a alta mar, pescant-lo amb un ganxo, amb un rampogoll, com si fos una llagosta; aquest senyor no li va fer justícia. O no li va fer la seva esposita. Jeroni ens ho conta: —”Em va fer una putada molt grossa, quelcom que no oblidaré mentre visqui! Amb el meu acomiadament em corresponia una indemnització legal de dos milions i mig de pessetes i, únicament, me'n va donar mig milió. Em varen tancar dintre una sala plena d'advocats, em vaig posar nirviós i em vaig d'haver de conformar amb aquella quantitat».

—«Tal volta la dona, més tard vídua de l'empresari, mai no li va perdonar a Jeroni Climent que no li digués la veritat: que el seu marit, en lloc d'anar a pescar calamars, se n'anava amb un rossa suïssa. Però Jeroni, com tots els

vertaders pescadors, sempre va saber que a la mar no hi ha acudors, ni xerrims...».

Jeroni assegura que el millor peix és el serrà. Durant 8 anys va anar embarcat en una barca de bou, però un bon mariner li va donar un consell: que fou que arriscàs amb la seva barqueta, que sortís a la mar ell tot sol i així, sempre, es guanyaria el jornal, mentre els altres es dedicaven a xerrar. I li va anar bé seguint aquell consell d'un vell pescador. I amb Jeroni es podia conversar de ses coves que foren utilitzades pels contrabandistes i d'altres històries, com les d'un home negat que, segons ens digué, havia sigut devorat per un esplet de molls... i que, a partir d'aquella mentida, es començà a dir que els molls eren rojos perquè s'alimentaven dels cossos dels negats. Una beneitura, sí, però durant un temps foren molts els que a Mallorca no volien provar el moll.

Jeroni era un nin de 80 anys que sabia riure, cosa molt difícil. Reia pensant en les nits de contraban, perquè se'n recordava d'un fantasma que durant un temps apareixia a una barriada de Ciutat, al moll de pescadors, a prop dels molins de vent. Ningú no volia sortir al carrer de nit. Tothom tenia por del fantasma. I qui era? Idò un invent dels contrabandistes que no volien ser vists per ningú durant la nit. S'ho empassaven tot!

—«I jo també! La prova és que m'han enganyat i estafat. El meu pare em contava que fa més de dos-cents anys, aquí, a Mallorca, passaven per la forca a la gent; els penjaven. Es pensava que guardar un tros de la corda amb què els penjaven servia perquè ja, mai, no fes mal un queixal. I alguns nus mariners: tres nus servien per a dominar el temps. Si en desfermaves un amb la mà esquerra: s'aixecava un bon vent; si desnuaves dos amb la dreta: el vent era fort; i si desfermaves els tres amb la mà esquerra: provocava allò una gran tempestat. A mi no en vingué de nou l'enfonsament de l'Albatros ni, molts d'anys abans, el del Golea, ambdós al Riu de Sa Fusta, al costat de Cala Mesquida, ja que durant tot aquell dia sencer d'octubre va fer una tramuntanada que al vespre va fer malbé el buc xipriota. Fou quasi una repetició —segons em contaren, ja que jo era molt tendre encara— del que va succeir amb el Golea».

Jeroni Climent mai no s'errava quan anunciava el temps per al dia següent. —«Demà farà bon temps, és a dir, que bufarà el migjorn, que és vent del sud. Quan vegis niguls en forma de cotó, al següent dia bufarà el gregal, vent del nord-est. Si es presenten plugims provinents de la mar o es formen unes boires vermelloses a ras d'aigua, l'endemà hi haurà tramuntana, vent del nord. Si a Capdepera neix el dia amb boira negrosa, bufarà el llevant, vent de l'est».

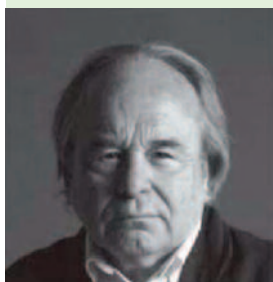
Sapiència pura la d'aquell home de la mar, en Jeroni, que de ben segur controla el temps allà d'alt, al costat mateix del Creador. (D.E.P.)

EL Golea, vora el Riu de sa fusta, a Cala Mesquida,. Any 1931

Vilafranca, Joan Llabata, Toni Frontera, Nit de Llevant...

Epíleg dels capítols gabellins del llibre d'Arturo San Agustín

MIS DÍAS TERRENALES
Molinos: sucesos y regresos

Arturo San Agustín

comarega

Un renill de cavall roig a punta d'alba a Vilafranca de Bonany. Un renill que recorda el nostre periodista i escriptor Arturo San Agustín —el qual ha protagonitzat els articles que, en el transcórrer de les darreres setmanes, hem vessat en aquesta revista digital— bones amazones de la seva juvenesa i que, a alguna d'elles, no li agradaven les carreres al trot, això tan mallorquí. Arturo tancava la tirallonga de visites als indrets de Capdepera, que hem anat relatant, fent aturada a les quadres (mig gabellines) del poble d'en Tomeu Penya i Toni Frontera, de camí cap a Ciutat, al Terreno, que copsa tot l'argumentari del llibre *Mis días terrenales*, amb 6 capítols dedicats al municipi gabellí dels quals ja hem deixat, en part, constància, com hem dit, aquí mateix des de fa un mes.

—«L'esplèndida egua que estic admirant amb Antoni Frontera, gràcies a Joan Llabata, president de la Federació equina, anomenada Nit de Llevant (de Capdepera), la qual ho ha guanyat quasi tot a les competicions i que sap que galopar és fugir i que trotar és dansar; que sap que el galop és ofici i el trot és art. O així ho vull pensar! I, observant-la, admirant Nit de Llevant a través dels seus criadors i d'en Joan Llevates —m'hagués agradat conèixer algun

més dels seus socis— accepto i entenc, ai!, que el galop és sols joventut, és a dir, el temps de les fuïtes, d'aquell temps tan mallorquí... Nit de Llevant, i també totes les seves germanes, o filles?, que porten per a competir, arreu dels hipòdroms de Palma i Manacor i d'algun altre, el cognom d'aquest Llevant, que pertany no tan sols a una marca comercial sinó a la punta més oriental de l'illa de Mallorca: la que encapçala el far de Capdepera, des d'on hem realitzat aquest recorregut literari que avui finiquitam», conclou Arturo.

Fresquet, Hivernada, Copeo, Grec, Huracà, Hereva i l'esmentada Nit de Llevant, i d'altres trotons «llevantins», suposen una excel·lent promoció de la contrada gabellina, de la qual tenen cura amb molt d'entusiasme Joan Llevates i Joan Pascual.

Mis días terrenales, d'editorial Comanegra, és un més del llibres de San Agustín (Barcelona, 1949). A Comanegra també hi ha publicats *En mi barrio no había chivatos* i *Antes de quitarnos las máscaras*. Aquest escriptor fou Premi Ciutat de Barcelona de Periodisme, Premi Continuarà de RTVE, Premi Plaza Mayor de poesia i finalista del Premi Antonio Machado de narracions, amb guardons al Festival de Cinema Publicitari de Cannes per cinc documentals. *Cuando se jodió lo nuestro* i *Benedetto XVI* (aquesta obra recentment presentada a l'ambaixada d'Espanya a Roma, essent agregat cultural el diplomàtic gabellí Juan Maria Alzina de Aguilar), foren els més rellevants èxits del nostre autor, radicat durant quasi dos anys a Mallorca, al llegendari barri d'El Terreno. Per *Mis días terrenales* ha comptat Arturo amb la col·laboració del reconegut fotògraf de *Diario de Mallorca*, Joan Llompарт *Torrelló*, dels nostres temps de vivències periodístiques.

Tant de bo us hagi agradat. Són unes pàgines més per afegir a la petita o gran història del nostre indret gabellí. Adéu, amics!

Paco Galmés

Arturo San Agustín

Com a alguns, a mi la situació actual també m'ha obligat a posposar la presentació del meu nou llibre, *Mis días terrenales*, publicat per l'editorial Comanegra. El títol té a veure amb els gairebé dos anys (1969-1970) que vaig viure a Mallorca, concretament al barri de Palma conegut com el Terreno. I un dels personatges reals que apareixen en aquest llibre d'absències i retorns és Francesc Galmés, que va morir diumenge. Si parlo de personatges reals és perquè sempre he cregut que els millors records són els inventats. Dec molt a Mallorca. I amb en Paco, amic generós, sempre hi tindrè un deute, perquè va ser gràcies a ell que vaig conèixer la Mallorca més solar. El suposava malalt, perquè els últims mesos li vaig trucar diverses vegades per telèfon i no en vaig rebre resposta. I diumenge, fatalment, va arribar el cop de puny.

Publicat a *La Vanguardia*
el 6 d'abril de 2020

«Respecte al contrari». Aquest era el lema d'en Paco, que va ser cap de protocol de l'Ajuntament de Barcelona. I també va exercir a la Diputació de Barcelona i a la Generalitat de Josep Tarradellas, que era la de tots els ciutadans de Catalunya. Va ser precisament Tarradellas qui li va donar un gran consell: «No contracti mai un amic per a un càrrec de responsabilitat, perquè, si ho fa malament, no el podrà acomiadar». En Paco tenia la cara d'un noble venecià pintat per Girolamo Romano i un sentit de l'humor reconfortant que vaig poder comprovar quan a Capdepera esmorzàvem pa amb oli verd al bar Can Patilla, propietat de Xiscu Llista. O quan anàvem a comprar el diari a l'estanc de Pepe Serra i ens trobàvem amb el col·lega Bartomeu Melis. O quan transitàvem per l'Ajuntament de Palma i per la catedral molt ben assessorats. La lluna més gran que he vist la vaig poder admirar a cala Agulla, a casa d'en Paco i la Margo. Tot i que crec que aquells dies lunars admirava molt més la rajada amb tumbet que cuinava la Margo o les seves prodigioses sopes. El pare d'en Paco, que es deia Montserrat, era mallorquí, i la seva mare, la Mercè, era catalana i sabia portar el barret. Això em van explicar a Capdepera.

Va ser a l'Expo de Sevilla, la d'en Curro, quan el llavors alcalde Pasqual Maragall es va despertar un cert dia amb una sabata de cada color. Com sempre, en Paco, que viatjava amb dos parells de sabates, va resoldre el problema: li va deixar les seves sabates de bon cuir. Qui va patir les conseqüències de la badada de Maragall va ser un dels seus col·laboradors, i no pel color diferent de cada sabata, sinó perquè feia dos números menys que l'alcalde. O dos números més.

En Paco, que, entre moltes altres coses, va saber de l'entusiasme de l'expresident italià Sandro Pertini, de la lluita interna de l'expresident soviètic Gorbtxov o de l'obsessió amb els guants d'Elisabet II, també sabia què conté la bossa de mà que sempre l'acompanya. Però no m'ho va dir mai. Era un professional. Era un home generós a qui reto homenatge al meu nou llibre. Però ell no podrà ser a la presentació.

Gràcies, Paco. Una abraçada, Margo.

